

De twee gezichten van straatroof

Verschillen tussen beroving op straat en tasjesroof in Tilburg in kaart gebracht

Mr. drs. Anton Ph. Van Wijk
Dr. Henk B. Ferwerda

Elk misdrijf is uniek. Dader en slachtoffer zijn in een onherhaalbaar moment met elkaar verbonden. Toch is het mogelijk om over bepaalde type delicten algemene uitspraken te doen. Of het nu om moord gaat of om zedenzaken, telkens komen de volgende vragen terug: wie zijn de daders, hoe plegen zij het misdrijf, wat zijn de motieven van de daders en wie zijn de slachtoffers?

Op verzoek van het arrondissementsparket in Breda is door ons - in samenwerking met de politieregio Midden-West Brabant en de gemeente Tilburg - recent een onderzoek uitgevoerd naar de aard, omvang en achtergronden van straatroof in Tilburg. De aanleiding van het onderzoek was de constatering dat het aantal straatrovers in een periode van twee jaar fors toenam. Het primaire doel van het onderzoek was het in kaart brengen ('crime mapping') van het fenomeen straatroof in de breedste zin van het woord (Ferwerda en Van Wijk, 1998). Vragen die daarbij aan de orde zijn gekomen zijn: is het mogelijk om dader- en slachtofferprofielen te construeren? Valt er iets te zeggen over pleegplaatsen en -tijdstippen? Weten we iets over de herkomst van de daders? Is er sprake van straatroofnetwerken?

Met nadruk dient gesteld te worden dat het onderzoek uitgevoerd is om een gedegen basis te leggen voor een (integrale) aanpak van straatroof waarbinnen politie, justitie en gemeente - zowel op preventief, pro-actief als repressief vlak - beleid kunnen ontwikkelen.

Methode van onderzoek

In het kader van het onderzoek is allereerst een korte literatuurverkenning uitgevoerd om inzicht te verkrijgen in de groep(en) daders, slachtoffers en kenmerken van het delict. Vervolgens zijn van het jaar 1997 alle aangiften van straatroof geanalyseerd uit het bedrijfsprocessensysteem van de politie (BPS). In totaal ging het om 249 voor analyse geschikte aangiften.

Tevens is onderzocht hoeveel verdachten van straatroof er in 1997 zijn aangehouden en derhalve voorkomen in het herkenningssysteem van de politie (HKS). Van de 83 aangehouden straatrovers is eveneens een analyse gemaakt. Beide analyses (BPS en HKS) zijn uitgevoerd aan de hand van een van tevoren opgestelde criterialijst op basis van de bevindingen uit de literatuur. Het is goed om op te merken dat BPS en HKS de geregistreerde criminaliteit vastleggen. Duidelijk is (zie bijvoorbeeld van Dijk e.a., 1996) dat niet alle delicten die in Nederland worden gepleegd ook geregistreerd worden (denk aan pakkans, aangiftebereidheid, prioriteitstelling bij de politie). De betrouwbaarheid van de gegevens in dergelijke registratiesystemen is dan ook groter naarmate misdrijven ernstiger zijn (zoals levensdelicten, ernstige geweldsdelicten) en minder betrouwbaar bij minder ernstige misdrijven (denk aan winkeldiefstal, fietsendiefstal of slachtofferloze delicten). Tot slot is er in het kader van het onderzoek met drie rechercheurs van het lokale straatroofteam en met drie -gedetineerde- straatrovers een interview gehouden om de kwantitatieve onderzoeksresultaten verder te verduidelijken of aan te vullen.

Wat is straatroof?

Op basis van de uitgevoerde literatuurstudie zullen we in het kort enkele kenmerken en achtergronden van het fenomeen straatroof schetsen. Allereerst is het goed om aan te geven dat er over het verschijnsel straatroof in ons land relatief weinig bekend is. Het lijkt een typisch 'grote stadsdelict'. Straatroof blijft in Nederland beperkt tot de vier grote steden, zo schrijven Loef en Holla (1989) op basis van een relatief klein onderzoek. Amsterdam is wat dit betreft berucht. Het gaat dan veelal om beroving van argeloze en rijke toeristen door jonge, vaak allochtone daders. De beschikbare onderzoeksresultaten voor de Nederlandse situatie hebben dan ook vooral betrekking op de stad Amsterdam.¹

De tendens dat sommige vormen van criminaliteit zich verplaatsen van de grote naar de kleinere steden lijkt echter ook zichtbaar voor het delict straatroof, getuige de aantallen straatroof waar de stad Tilburg de laatste jaren mee geconfronteerd wordt. De vraag is dan interessant wat de specifieke kenmerken zijn van de daders en slachtoffers van straatroof in die steden. De situatie van Amsterdam, een stad met jaarlijks miljoenen toeristen, is immers moeilijk te vergelijken met een provinciestad.

De juridische kwalificatie van straatroof is diefstal met geweld, artikel 312 WvSr. Kort gezegd gaat het om de bedreiging van of daadwerkelijk gebruik van geweld bedoeld om diefstal te vergemakkelijken. Op het eerste gezicht lijkt dat een eenvoudige afbakening, maar dat is het

---

¹. Onlangs is een studie uitgevoerd naar berovingen in Nijmegen. Zie: Van Wijngaarden en Boerman, 1997.

allerminst. Ook eenvoudige diefstal (artikel 310) en afpersing (artikel 317) kunnen als vormen van straatroof worden aangemerkt. Daarnaast zijn er vele grensgevallen te noemen, zoals een geldloper die op weg naar de bank overvallen wordt. Is dit straatroof of een overval (De Haan, 1991)? Ook is het niet duidelijk of tasjesroof als een bijzondere vorm van straatroof is te beschouwen. Sommige auteurs menen van niet vanwege het marginale contact tussen dader en slachtoffer (Loef en Holla, 1989), anderen daarentegen wel (Vogel, 1994; Bathsteen en Bähr, 1992). Er wordt verondersteld dat tasjesroof vroeger als eenvoudige diefstal werd geregistreerd (Berghuis, Essers en Kommer, 1989), maar thans is het gebruikelijk dergelijke incidenten te scharen onder de noemer straatroof.

Straatrovers zijn nagenoeg in alle gevallen van het mannelijke geslacht. Bovendien zijn ze jong: men schat dat ruim eenderde van de verdachten jonger is dan 17 jaar (De Haan, 1991). Uit een onderzoek naar straatroof in Londen blijkt dat de gemiddelde leeftijd op 18.5 jaar ligt (Barker, et al, 1993). Slachtoffers laten zich bij het geven van informatie over het signalement van de dader vaak leiden tot uiterlijke, zichtbare kenmerken, zoals lichaamsbouw, geslacht en raciale kenmerken. Opvallend aan laatstgenoemde is dat autochtone slachtoffers vaak moeite hebben met het zien van verschillen tussen de diverse etnische groepen. Ze gebruiken dan uitdrukkingen als 'donker', 'negroïde', 'Turks/Marokkaans.' Blijkens de literatuur kan met enige terughoudendheid gesteld worden dat het overgrote deel van de straatrovers gepleegd wordt door daders met een niet-blank uiterlijk.

In totaal worden vier van de vijf daders als niet-blank aangemerkt (in Amsterdam).² Uit het jaarverslag van het Straatroof Bijstandsteam komt hetzelfde beeld naar voren. Antillianen zijn sterker vertegenwoordigd bij straatroof dan hun aandeel in de bevolking rechtvaardigt (1,4% van de bevolking, 6% van de aanhoudingen). De Marokkanen komen op de tweede plaats met een factor van bijna 5 (De Haan, 1993) Conform hun bevolkingsomvang nemen de Surinamers het grootste aandeel voor hun rekening (Van Driel en Wiersma, 1992; De Haan, 1994).

Straatroof wordt voor het overgrote deel door twee of meer daders gepleegd (Loef en Holla, 1989). Het numerieke overwicht kan immers bedreigend op het slachtoffer overkomen. Temeer als de daders intimiderend taalgebruik bezigen, geweld gebruiken of met (steek)wapens dreigen. De motieven van een straatrover komen in feite neer op het financiële gewin (De Haan, 1993). De meerderheid van de straatrovers doet het voor het geld, zij het dat het niet veel oplevert. Het geld gebruiken ze om een luxe leven te kunnen bekostigen (dure sportkleding, softdrugs). Er is weinig bekend over de relatie drugs en straatroof. Ofschoon nogal wat straatrovers (soft)drugs gebruiken, beroven ze geen mensen om hun verslaving te bekostigen, alhoewel het aantal drugrelated straatrovers stijgt (De Haan, 1994).

Anders dan de harde kern criminelen, die hun misdaden op een zeer calculerende wijze plegen (Beke en Kleinman, 1993; Ferwerda en Beke, 1995), lijken de straatrovers meer uit impulsiviteit te handelen. Feeney (1986) stelt dat een op de drie berovingen 'gewoon' gebeurt, zonder enige voorbereiding. Ook de recente studie van Van Wijngaarden en Boerman (1997) komt tot eenzelfde conclusie: aan veel berovingen gaat geen enkele planning vooraf.

Het gevoel van 'het gebeurde zomaar' kan het slachtoffer ook krijgen: volkomen willekeurig en als een donderslag bij heldere hemel. In algemene zin zijn de slachtoffers van straatroof kwetsbaar. In het overgrote deel van de gevallen zijn de slachtoffers op het moment van de beroving alleen en te voet (Barker et al, 1993). Uit een onderzoek naar straatroof in Amsterdam blijkt verder dat de slachtoffers in het centrum van de stad veelal toeristen zijn of dagjesmensen.³ Daarentegen vormen de oudere bewoners in de buitenwijken de grootste slachtoffergroep. Andere kwetsbare groepen zijn: gehandicapten, moeders met kleine kinderen en mannen die in beschonken toestand het café verlaten.⁴ Andere groepen slachtoffers die niet of nauwelijks in beeld komt, zijn de asielzoekers, homoseksuelen of de bezoekers van de 'rosse buurt'.

---

². De Haan, 1991, p. 63-65. Het feit dat er relatief veel alloctonen zich schuldig maken aan straatroof wordt onder meer toegeschreven aan de verslavingsproblematiek, het feit dat er nagenoeg geen criminele vaardigheden voor nodig zijn en er geen kennis vereist is van de Nederlandse samenlevingsstructuren, gekoppeld aan het gegeven dat velen onder hen te maken hebben met armoede. Zie Loef en Holla, 1989, p. 98. Zij voorspellen dat, gezien de specifieke situatie van Amsterdam (drugsscène, immigranten en toeristen), straatroof nooit een groot probleem zal worden in andere grote Nederlandse steden (p. 100). Ongeveer een kwart van de straatrovers verblijft illegaal in Nederland en de helft heeft geen vaste woon- of verblijfplaats, zie De Haan, 1993, p. 397.

³. Ongeveer 1400 van de 1,5 miljoen toeristen worden in Amsterdam berooft; 62% daarvan in de binnenstad. Zie Vogel, 1994, p. 276.

⁴. De Haan, 1991, p. 61-62. Een citaat over een beschonken slachtoffer in het dagrapport van de politie: 'mogelijk zijn er twee daders en heeft hij er vier gezien'. Een onderzoek naar straatroof in Londen constateert eveneens een piek rond 23-24h. en relateert dat aan de sluitingstijd van de cafés en de vertrektijden van het openbaar vervoer. Barker (et al), 1993, p. 7-8.

Relatief veel straatrovers lijken in het weekend plaats te vinden (Loef en Holla, 1989) en uit een onderzoek naar straatroof in Londen komt naar voren dat een derde van de slachtoffers tussen de 14 en 20 jaar oud is; twee derde is jonger dan 30. Opvallend is dat 80% van de slachtoffers blank is. Bij de keuze van hun slachtoffer laten de straatrovers zich primair leiden door het 'rijke uiterlijk' zo stellen Barker, et al (1993).

In tegenstelling tot wat men wellicht geneigd is te denken, zijn de meeste slachtoffers van 'echte' straatroof (dus geen tasjesroof) van het mannelijke geslacht. Goethals en Peters (1991) betrekken tasjesroof apart in hun analyse en komen tot de conclusie dat tweederde van het aantal slachtoffers voor dit misdrijf vrouw is. Tasjesroof en 'echte' straatroof lijken dus twee typen slachtoffers op te leveren. Vermoedelijk is er ook sprake van verschillende daders.

Naast het feit dat de literatuurstudie zicht geeft op een aantal achtergronden en kenmerken van straatroof is er ook uit af te leiden dat het wellicht zinvol is om niet te spreken van straatroof als containerbegrip, maar om een onderscheid te maken tussen beroving op straat (kortweg beroving) en tasjesroof. Bij beroving wordt dan gedoeld op die misdrijven waar sprake is van - langduriger - contact tussen dader en slachtoffer op de openbare weg door bedreiging -al dan niet met gebruik van wapens- en/of lichamelijk geweld. Bij tasjesroof daarentegen gaat het om relatief 'snelle' en 'cleane' misdrijven waarbij er niet of nauwelijks (fysiek) contact is tussen dader en slachtoffer. In de analyse is dit onderscheid dan ook door ons gemaakt en dat leidt - zoals we later zullen zien - tot een aantal onverwachte inzichten en kennis.

Straatrovers in kaart gebracht op basis van politiegegevens

In het kader van ons straatroofonderzoek zijn alle aangiften van straatroof in het jaar 1997 geanalyseerd. Het ging in totaal om 249 aangiften. Van die aangiften in het BPS zijn er 152 (61%) aan te merken als beroving en 97 (39%) als tasjesroof. Aangiften leveren lang niet in alle gevallen verdachten⁵ op en derhalve is voor het jaar 1997 ook alle informatie over aangehouden en veroordeelde verdachten uit het HKS van de politie in de analyse betrokken. Dit leverde informatie op over 83 straatrovers. Een eerste onderzoeksresultaat is dat van die 83 straatrovers 76 (91.5%) te typeren zijn als berovers, terwijl er slechts zeven tasjesrovers aangehouden zijn in 1997.⁶ Op zich vinden er in 1997 op basis van aangiften van slachtoffers ook meer berovingen dan tasjesroven plaats, echter de verhouding is minder scheef dan die bij de daders. Meest plausible verklaring voor het geringe aantal aangehouden tasjesrovers - zo werd ons gemeld door onderzoekers - is de modus operandi bij tasjesroof. Dit misdrijf wordt snel gepleegd, er is nauwelijks contact tussen dader en slachtoffer, met als gevolg dat er nauwelijks een goed signalement van de dader kan worden gegeven, wat de opsporing en aanhouding bemoeilijkt. Het vermoeden van de onderzoekers wordt ook te dele bevestigd door de aangifteanalyse. 19% van alle slachtoffers kan namelijk in het geheel geen signalement van de daders geven. Bij tasjesroof ligt dit percentage op 30% en bij beroving op 12.5%.

Daderkenmerken

Allereerst is gekeken naar de etnische afkomst van de daders⁷. Op basis van de aangiften van slachtoffers blijkt dat bij tasjesroof relatief veel (blanke) Nederlanders daders betrokken zijn. Veel slachtoffers typeren deze blanke daders als 'gabbers' of 'kale jongens'. Een tweede opvallend resultaat is dat relatief veel slachtoffers van beroving op straat hun belagers daarentegen typeren als donker: 73% heeft volgens hen namelijk een niet-Nederlands uiterlijk.

Uit de analyse van de HKS-gegevens blijkt er een ander beeld te ontstaan wanneer er gekeken wordt naar het uiterlijk van de daders. Nu blijkt dat slechts 48% als Nederlander getypeerd kan worden, 15% als Marokkaan, 6% als Turk, 10% als Surinamer, 5% als Antilliaan en 17% als 'donker'. Van de daders heeft dus 52% een 'donker' uiterlijk. Gezien het feit dat het leeuwendeel van de aangehouden daders zich schuldig heeft gemaakt aan beroving is dit percentage opvallend laag. Zeker als we dit vergelijken met de verklaringen van de slachtoffers. Kennelijk weten daders met een niet-nederlands uiterlijk beter uit handen van de politie te blijven.⁸

In het kader van 'crime mapping' zullen we nu nader ingaan op een aantal achtergronden en kenmerken van de totale straatroofpopulatie. 92% van de straatrovers - is zoals te verwachten - van het mannelijk geslacht.

⁵. Het betreft dan aangiften van slachtoffers waar de politie geen verdachten voor aanhoudt.

⁶. In de groep van 76 zitten overigens 7 daders die zich - naast beroving - ook schuldig hebben gemaakt aan tasjesroof. Deze daders hebben we in de analyse getypeerd als berovers.

⁷. In de analyse is de groep onbekende daders buiten beschouwing gelaten.

⁸. Hiervoor gaven de drie geïnterviewde onderzoekers een aantal verklaringen. Kort gezegd zijn Nederlandse jongeren veel 'makkelijker' en toegankelijker voor de politie. Ook het feit dat de aangifte geen adequaat signalement van de dader geeft, bemoeilijkt de opsporing. Veelvuldig kwamen de onderzoekers de duiding 'Turk of Marokkaan' tegen.

In totaal zijn er 7 vrouwelijke straatrovers, waarvan - en dit blijkt uit nadere analyse - 6 meisjes groepsgewijs opereren. De aangehouden straatrovers zijn relatief jong: 70% van hen is namelijk 19 jaar of jonger en maar liefst 52% is te typeren als strafrechtelijk minderjarig (de jongste straatrover is 12 en de oudste 36 jaar).

De slachtoffers schatten de daders relatief jong in. Op basis van hun verklaringen (BPS) zijn de meeste daders tussen de 16 en 20 jaar. Dit is een opvallend resultaat, temeer omdat uit de literatuur bekend is dat slachtoffers hun daders vaker ouder schatten dan ze in werkelijkheid zijn (Barker et al, 1993). Voorts valt op dat vooral daders van tasjesroof door de slachtoffers in deze jonge leeftijdscategorie worden geplaatst (77%). Met andere woorden: daders van beroving zijn - in de optiek van de slachtoffers - gemiddeld iets ouder (21.4 jaar) dan daders van tasjesroof (19.7 jaar).⁹

Op basis van HKS is een analyse gemaakt van de wijken waar de daders woonachtig zijn. Hieruit blijkt dat 27 van de 71 daders (38%) afkomstig zijn uit wijken met de allerhoogste gemeentelijke achterstandsscores. Van de overige 12 daders is de woon- of verblijfplaats niet bekend.

Vermoedelijk gaat het hier om zwerfjongeren of illegalen. De overige 32 straatrovers wonen in wijken die niet direct als achterstandswijk met de allerhoogste score aangemerkt kunnen worden. Op basis van de aanvullende interviews met drie straatrovers blijkt dat ook zij uit dergelijke achterstandswijken komen. In de optiek van een - in het kader van dit onderzoek geïnterviewde - onderzoeker gaat het vooral om kansarme jongeren die weinig anders te doen hebben dan rondhangen. De jongeren maken zich schuldig aan diverse vormen van criminaliteit, omdat er te weinig te doen is in de wijk of buurt.

De HKS-analyse laat voorts zien dat de aangehouden straatrovers gemiddeld bijna 18 antecedenten hebben. Hieruit valt af te leiden dat we te maken hebben met een zeer actieve dadergroep. Immers, daders worden - vanzelfsprekend - lang niet altijd opgepakt door de politie nadat ze zich schuldig hebben gemaakt aan het plegen van een strafbaar feit.

De gemiddelde leeftijd van het eerste antecedent ligt op 16.5 jaar (de gemiddelde leeftijd van de daders voor hun eerste antecedent op straatroof is 18.2 jaar). Let wel: een dergelijk eerste antecedent hoeft geen straatroof te zijn, maar kan ook een winkeldiefstal zijn. Kennelijk weten deze - actieve - daders relatief lang 'antecedentvrij' te blijven c.q. uit handen van de politie te blijven. Uit met name selfreportonderzoek is bekend dat jongeren zich over het algemeen veel eerder schuldig maken aan het plegen van veelvoorkomende relatief minder ernstige delicten (zie bijvoorbeeld: Junger-Tas e.a., 1992). Daarnaast blijkt uit een recent dossieronderzoek onder harde kern jongeren dat zij reeds voor hun twaalfde levensjaar crimineel actief zijn (Ferwerda e.a., 1996). Veelal betreft het dat minder ernstige delicten, waarvan we eerder constateerden dat deze niet zo snel terug te vinden zijn in de registraties van de politie.

Heel opvallend is dat - naast het eerder geconstateerde feit dat de daders op relatief late leeftijd hun eerste antecedent hebben - dit antecedent ook behoorlijk fors is (straatroof, diefstal in vereniging en openlijke geweldpleging). Dit wekt de indruk alsof bij relatief veel daders straatroof het eerste delict is; op basis van selfreportonderzoek en interviews met onderzoekers weten we dat dit zelden het geval is. Ook wezen we er eerder op dat dergelijke ernstige delicten eerder geregistreerd worden binnen BPS en HKS. Straatroof lijkt met andere woorden geen startdelict, maar een delict dat volgt op andere, mindere ernstige strafbare feiten (vernieling, fietsen- en bromfietsdiefstal, autokraak).¹⁰

Hoe is het overige delictsgedrag van de straatrovers te typeren? Niet geheel onverwacht maakt 81% zich naast straatroof ook schuldig aan andere vermogensdelicten. Van de daders pleegt 37% daarnaast geweldsdelicten, 29% andere delicten¹¹ en slechts 4% maakt zich schuldig aan drugsdelicten. De bredere criminele carrière van de straatrover geeft dus aan dat het 'gewindelinquenten zijn die geweldsgebruik niet schuwen'. In de optiek van de geïnterviewde onderzoekers kan er overigens niet of nauwelijks gesproken worden van een verslavingsproblematiek. Volgens hen hebben junkies geen lef voor de confrontatie met het slachtoffer. De drie geïnterviewde straatrovers zeggen eveneens dat ze geen harddrugs gebruiken; 'dat is voor de dommeriken'.

---

⁹. Uit de interviews met de straatrovers komt naar voren dat de leeftijd lager ligt. Alle drie de straatrovers hebben rond hun 16^e jaar al mensen beroofd.

¹⁰. De geïnterviewde onderzoekers stellen dat de straatrovers er na verloop van tijd mee ophouden of doorgaan met ernstige, lucratievere vormen van criminaliteit. Ze vinden straatroof bij uitstek een delict dat door jongeren wordt gepleegd. Volwassenen doen het niet, omdat het te weinig oplevert. Door hun relatief jonge leeftijd beseffen straatrovers amper welk een ernstig delict straatroof eigenlijk is. Het is een gebrek aan levenservaring.

¹¹. Te denken valt aan: zedenmisdrijven, brandstichting en overtredingen van de wegenverkeerswet.

De slachtoffers hebben eveneens aangegeven met hoeveel daders de straatroof is gepleegd. Meestal betreft het twee daders: tasjesroof heeft een gemiddelde van 1.6 daders, terwijl beroving vaker door meerdere daders wordt gepleegd (gemiddeld 2 daders).

Modus operandi

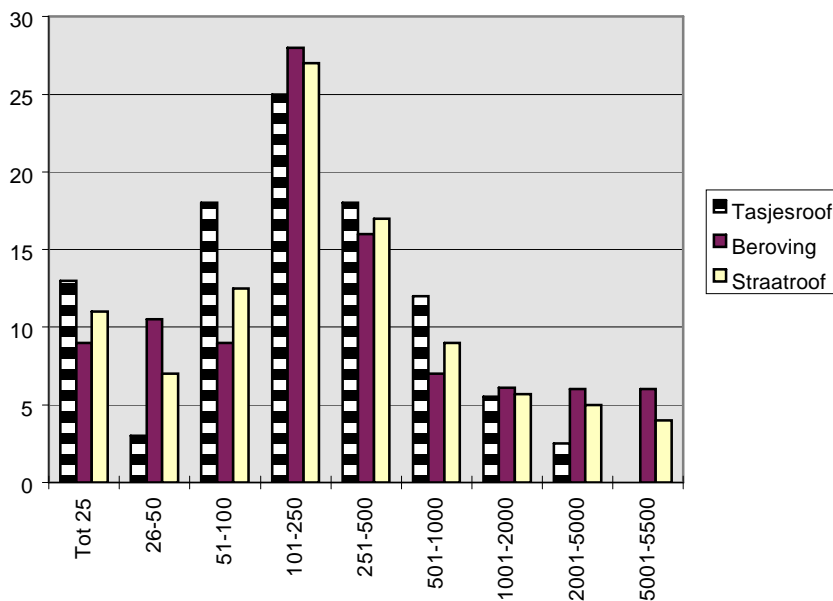
De analyse geeft ook informatie over hoe daders te werk gaan bij het plegen van het delict. Zo is er het nodige bekend uit het BPS over de wijze waarop de straatrovers zich verplaatsen. Daders van tasjesroof verplaatsten zich vooral met een bromfiets/scooter, terwijl daders van beroving meestal lopend zijn. Het gebruik van de bromfiets/scooter bij tasjesroof heeft alles te maken met de wijze waarop en de snelheid waarmee dit misdrijf kan worden gepleegd.

Bij tasjesroof bestaat de werkwijze van 9 van de 10 daders uit het ontrukken (van een tas), terwijl berovers hun slachtoffers in de meeste gevallen bedreigen. Het gegeven dat er bij beroving meer gebruik gemaakt wordt van bedreiging blijkt ook uit het gebruik van wapens. Maar liefst 41% van de berovers maakt gebruik van een wapen (meestal een steekwapen), terwijl dit bij tasjesroof slechts 4% is. Het meer gewelddadige karakter van beroving in vergelijking met tasjesroof blijkt ook uit de percentages slachtoffers die fysiek letsel overhouden aan het misdrijf.¹² Bij beroving is dit het geval bij 3 van de 10 slachtoffers (32%), terwijl dit percentage bij tasjesroof op 15% ligt.¹³ Zowel bij beroving als bij tasjesroof is er sprake van dermate ernstig fysiek letsel dat 4 van de 10 slachtoffers een medicus raadpleegt. Verreweg de meeste daders passen instrumenteel geweld¹⁴ toe, namelijk ter verkrijging van hun buit. Dit resultaat lijkt - in tegenstelling tot wat hierover in de literatuur bekend is - iets te kunnen zeggen over het calculerende gedrag van de daders.

Wat levert straatroof op?

Bij de aangiften van straatroof noemen slachtoffers het bedrag dat buit is gemaakt. In figuur 1 is dit weergegeven.

Figuur 1 - Omvang van de buit in gulden bij beroving en tasjesroof in 1997 in percentages

¹². Het percentage slachtoffers dat door het misdrijf psychische problemen ondervindt (angsten, onzekerheid) ligt waarschijnlijk voor beide misdrijven veel hoger.

¹³. Bij tasjesroof gaat het veelal om pijnlijke schouder (na het afrukken) of letsel ten gevolge van de val die men maakt na het afrukken van de tas. Met name bij oudere slachtoffers (en die zijn er veel bij tasjesroof) is er sprake van fors lichamelijk letsel.

¹⁴. Dit is nadrukkelijk instrumenteel vanuit de optiek van de dader. In de analyse (van de processen-verbaal) is er een onderscheid gemaakt tussen instrumenteel en excessief geweld. In het laatste geval gebruikt de dader meer geweld dan noodzakelijk is om de buit te verkrijgen.

De opgegeven bedragen laten een mooie statistische normaalverdeling zien. Hierdoor is het verantwoord om een gemiddelde buit per type misdrijf te berekenen. Hieruit blijkt dat de gemiddelde opbrengst van een straatroof f 654,- bedraagt.¹⁵ Bij tasjesroof ligt dit bedrag op f 375,- en bij beroving op f 833,-. Bedragen die vanuit de optiek van de daders - mede gezien de geringe pakkans - fors genoeg lijken te zijn om tot herhaling van het misdrijf over te gaan.¹⁶ Een reden voor de relatief hoge buit is dat de straatrovers, zo bleek uit de interviews, een zesde zintuig lijken te hebben voor vermogende slachtoffers. Hiermee is de relatie te leggen met het uitgaan. Juist in het weekend, als de jongelui gaan stappen, hebben ze relatief veel geld bij zich. Het hoogste bedrag dat een door ons geïnterviewde straatrover buit heeft gemaakt is f 2.000,-. Deze straatrover geeft blijk van een calculerende houding als hij zegt dat hij slachtoffers aan het eind van de maand berooft: *'Dan hebben ze namelijk hun loon gekregen'*. Het feit dat de gemiddelde opbrengst bij beroving hoger ligt dan bij tasjesroof heeft er ook mee te maken dat het eerste type dader vaak waardevolle goederen buit maakt (fietsen en scooters), maar ook dat hij minder impulsief c.q. berekenender is in het plegen van een misdrijf. Voorbeelden hiervan zijn slachtoffers die -net nadat ze geld uit de geldautomaat hebben gehaald of net nadat ze bij het postkantoor zijn geweest- beroofd worden. Berovers lijken dus veel meer tijd in de voorbereiding van het delict en te steken: ze lijken een slachtoffer bewuster uit te kiezen: *'ze pikken het slachtoffer op bij de flappentap'*. Gezien het feit dat er bij beroving sprake lijkt van enige voorbereiding en planning, het kiezen van een goede gelegenheid en het maken van een inschatting van de opbrengsten maakt dat deze vorm van straatroof - anders dan het veel impulsievere misdrijf tasjesroof - te verklaren is met de rationele keuzebenadering. Clarke & Cornish (1985, 1986) spreken in dit kader van 'reasoning decision makers'. Zij onderscheiden - binnen hun model van de rationele keuzebenadering - drie beslismomenten, te weten de bereidheid om misdrijven te plegen, de beslissing om daadwerkelijk een specifiek misdrijf te plegen en de concrete uitvoering van dat misdrijf. De dader van beroving op straat lijkt anders dan de tasjesrover meer van dergelijke overwegingen c.q. beslissingen te maken. De meer calculerende houding van de berover wordt ook ondersteund door het feit dat er op basis van de HKS-analyse gesproken kan worden van netwerken van berovers.

Straatroofnetwerken in kaart gebracht

Van de 83 aangehouden daders die in het HKS bekend zijn, is nagegaan of en zo ja in hoeverre ze deel uitmaken van een netwerk van criminele relaties en of er gesproken kan worden van een eventuele taakverdeling. Dit kan duiden op een bepaalde organisatiegraad waardoor het mogelijk is om iets te zeggen over de mate van calculatie. Gemiddeld heeft een berover 4.4 criminele relaties. Dit zijn 'bekenden' met wie ze onder andere berovingen hebben gepleegd. Dit zijn 'partners in crime':

De 'criminele relaties' van onze daders bestaan voor 74% uit mannen, voor 4% uit vrouwen en in 22% van de gevallen is er sprake van een gemengde groep.

Van de 83 daders komen er 27 minimaal 4 keer voor in andere dossiers. Met enige voorzichtigheid kan dan ook gesteld worden dat er sprake is van één of meerdere criminele netwerken waarbinnen ook beroving op het criminele menu staat. Uit een nadere netwerkanalyse blijkt het te gaan om zes straatroofnetwerken, waarvan enkele (kern)leden contacten hebben met leden uit andere netwerken. Het netwerk is geen statisch en vaststaand gegeven. Het verandert continu; er komen nieuwe 'leden' bij en er verdwijnen jongeren. In het vertrouwelijke onderzoeksrapport zijn deze netwerken beschreven (op het niveau van daders) en deze informatie vormt met name voor het straatroofteam van de politie waardevolle aanknopingspunten als het gaat om (pro-actieve) opsporing.

Ook valt er iets te zeggen over de etnische afkomst¹⁷ van de netwerkparticipanten. In 54% van de gevallen is er sprake van een gemengd etnisch samengesteld crimineel netwerk. In 24% gaat het sec om niet-Nederlandse jongeren en in 22% sec om Nederlandse jongeren.

Het beroven van mensen met een groep gebeurt volgens een vast patroon. Een straatrover: *"We denken hetzelfde: ik zie bijvoorbeeld een scooter en iedereen weet dan dat we die gaan pakken. Van tevoren weet ieder groepslid wat er van hem verwacht wordt. Iedereen is ergens goed in. Iedereen weet wat hij moet doen."*

¹⁵. Het kan zijn dat de schadebedragen door slachtoffers enigszins overdreven worden in verband met mogelijke teruggaaf van de verzekering.

¹⁶. Een rechercheur nuanceert de hoogte van de buit. Vanuit de dader gezien is namelijk de werkelijke buit lager. Een scooter met een nieuwwaarde van f 6.000,- levert in het zwarte circuit hooguit f 1.500,- op.

¹⁷. Etnische jongeren zijn of niet zelf in Nederland geboren of hebben tenminste één ouder met een niet-Nederlandse achtergrond.

De ene zorgt voor de rugdekking, de ander dreigt, slaat, schopt en maakt berooft het slachtoffer. Degene die het vuile werk opknapt, meestal is dat de sterkste of brutaalste, krijgt de helft van de buit. De anderen mogen de rest verdelen.

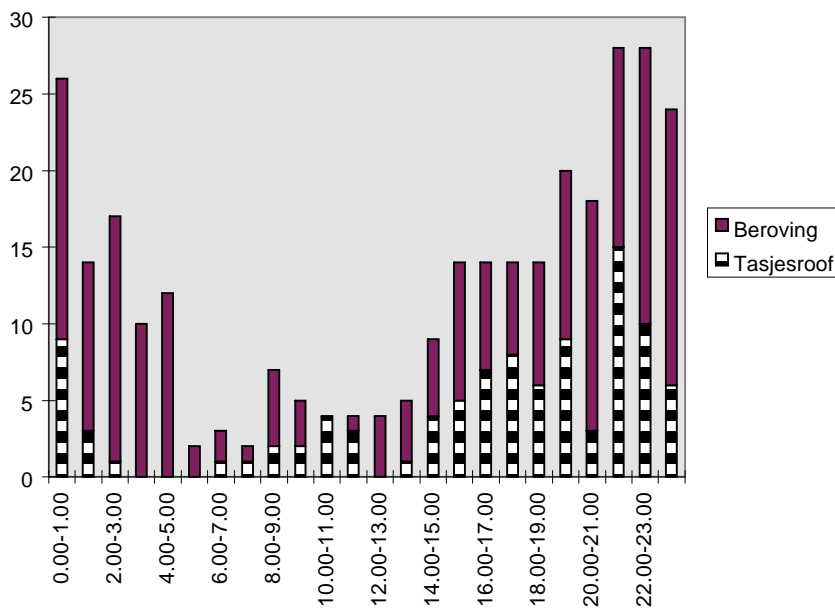
De ene groep laat zich leiden door het uiterlijk van de slachtoffers ('de jongens met de knaken'), de andere groep gaat langs het fietspad staan en berooft -willekeurig- de langskomende jongeren. De grootte van de buit is afhankelijk van de wijze van opereren. De eerste, calculerende groep spreekt over 'honderden' gulden, terwijl de tweede groep slechts enkele 'tientjes' te pakken krijgt.

Pleeglocaties en -tijdstippen

Uit de aangiftenanalyse (BPS) komt naar voren dat zowel tasjesroof als beroving het meest voorkomen op vrijdag, gevolgd door zaterdag en zondag. Sterker nog; bijna 57% van alle straatroven vindt plaats in het weekend. Bij tasjesroven is dit percentage 55.7% en bij beroving 57.2%. Deze sterke concentratie van straatroof in het weekend en met name op de vrijdag kan iets zeggen over de daders, maar ook over de relatie die er mogelijk is tussen uitgaan en straatroof. Deze veronderstelling wordt ten dele bevestigd. Uit een 'hotspotanalyse'¹⁸ blijkt namelijk dat 41% van de tasjesroven en 46% van de berovingen plaatsvinden in het centrum van de stad. Daarnaast vinden ook relatief veel straatroven plaats op de aan- en afvoerwegen tussen woonwijken en centrum van de stad.

Op basis van de aangiften kan ook een beeld gegeven worden van de pleegtijdstippen. In figuur 2 is dit weergegeven.

Figuur 2 - Beroving en tasjesroof in 1997 naar tijdstip op de dag in absolute aantallen

Uit figuur 2 is af te leiden dat naarmate het later wordt het aantal straatroven toeneemt, waarbij de echte piek tussen 22.00 en 23.00 uur ligt. Ruim 69% van alle straatroven wordt tussen 6 uur 's avonds en 5 uur 's ochtends gepleegd. Van de berovingen wordt ruim 73% tussen 18.00-05.00 uur gepleegd terwijl dit percentage bij de tasjesroven op bijna 63% ligt. Meest opvallend hierbij is overigens dat tasjesroof tussen 1.00 en 5.00 uur nauwelijks voorkomt, dit in tegenstelling tot beroving. Dit laatste onderzoekresultaat heeft alles te maken met het feit dat er sprake is van twee verschillende slachtofferprofielen.

Slachtoffers van straatroof onder de loep

Analyse van aangiften van slachtoffers bevestigt - net als bij de daderanalyse - dat beroving en tasjesroof twee van elkaar te onderscheiden misdrijven zijn.

¹⁸. In het kader van deze analyse zijn alle incidenten letterlijk op de plattegrond van Tilburg gezet, waardoor er zicht komt op plaatsen waar sprake is van een concentratie (hotspot).

Iets meer mannen (53%) dan vrouwen (47%) worden het slachtoffer van straatroof. De analyse naar de twee onderscheiden misdrijven laat echter een heel ander beeld zien. Vrouwen blijken veel vaker het slachtoffer te worden van tasjesroof (90-10%), terwijl mannen vaker het slachtoffer worden van beroving (80-20%).

Ook de analyse naar de leeftijden van de slachtoffers laat een aantal interessante verschillen zien. De gemiddelde leeftijd van de slachtoffers is 36 jaar. Wederom zijn de verschillen voor de afzonderlijke misdrijven groot. De slachtoffers van beroving zijn namelijk veel jonger (gemiddeld 26.6 jaar) dan die van tasjesroof (gemiddeld 50.2 jaar). Bij beroving zijn de meeste slachtoffers tussen de 16-25 jaar terwijl de meeste slachtoffers van tasjesroof een leeftijd hebben van tussen de 36-65 jaar.¹⁹ Deze hogere leeftijd van de slachtoffers van tasjesroof verklaart ook waarom tasjesroven na middernacht minder voorkomen dan berovingen op straat. Oudere vrouwen zijn nu eenmaal op deze momenten minder aanwezig op straat.

Uit de analyses blijkt verder dat het leeuwendeel (72%) van de slachtoffers van straatroof alleen is op het moment van het misdrijf. In 22% van de gevallen is men samen met iemand anders en in 6% van de gevallen wordt er een misdrijf gepleegd op het moment dat een slachtoffer in het gezelschap is van meer dan twee personen.

In de analyse is ook gekeken naar de vervoerwijze van de slachtoffers. De meeste slachtoffers van straatroof verplaatsen zich te voet (54%) of op de fiets (36%). Wanneer we kijken naar beroving dan blijken er- in tegenstelling tot tasjesroof - ook slachtoffers te zijn die zich op een bromfiets/scooter of met de auto verplaatsen.

Zowel bij beroving als bij tasjesroof is verreweg het grootste gedeelte (ruim 92%) van de slachtoffers van Nederlandse afkomst c.q. heeft een blanke huidskleur. In de literatuur (Barker, et al, 1993) maar ook in onze daderinterviews wordt deze oververtegenwoordiging verklaard door het feit dat daders zich laten leiden door het 'rijke uiterlijk' van hun slachtoffers.

Conclusie

De analyse van twee bestaande gegevensbronnen bij de politie (BPS en HKS) laat zien dat 'crime mapping': het in gedetailleerd in kaart brengen van een specifieke vorm van criminaliteit een meerwaarde kan hebben voor zowel de kennis over een bepaald fenomeen als voor de mogelijke aanpak door politie en andere partners.

Uit het onderzoek naar straatroof blijkt namelijk dat er veel overeenkomsten zijn tussen de resultaten uit dit onderzoek en hetgeen uit de literatuur bekend is. Toch zijn er een paar saillante verschillen en nuances te noemen. De meest opvallende bevinding is dat er een differentiatie gemaakt kan worden in het fenomeen straatroof. Tasjesroof en beroving op straat blijken namelijk specifieke, van elkaar te onderscheiden, dader- en slachtofferprofielen en delictskenmerken te hebben.

De dader van tasjesroof is jong (nog geen 20 jaar), van het mannelijk geslacht en opereert alleen of met één metgezel. Meestal is er sprake van een blanke Nederlander die zich afficheert met de lifestyle van de gabbers. De daders maken gebruik van een bromfiets of scooter om zich (snel) te kunnen verplaatsen. Door deze dader wordt de buit (veelal een tas) afgerukt waarbij er praktisch nooit een wapen gebruikt wordt. Het gebruik van geweld is vanuit de optiek van de dader zeer instrumenteel. In feite is er sprake van een relatief 'clean' en snel misdrijf. *Slachtoffers van tasjesroof* zijn bijna altijd Nederlandse vrouwen met een gemiddelde leeftijd van 51 jaar. Op het moment dat ze het slachtoffer worden, zijn ze meestal alleen en verplaatsen ze zich te voet of op de fiets.

De dader van beroving op straat is ook relatief jong, zij het iets ouder dan de tasjesrover, van het mannelijk geslacht en opereert praktisch altijd met een metgezel. Meestal is er sprake van een 'donkere', niet-Nederlandse dader die tijdens het plegen van zijn misdrijf te voet is. Op het moment van de beroving verplaatsen de slachtoffers zich meestal te voet of op de fiets. Een klein deel verplaatst zich met een bromfiets/scooter of met de auto. De dader pleegt zijn misdrijf door zijn slachtoffer te bedreigen. Vaak is dit verbaal of met de vuisten, maar in relatief veel gevallen maakt hij daarbij ook gebruik van een steekwapen. In verhouding bedienen deze daders zich vaak van onnodig excessief geweld waardoor de kans op letsel bij de slachtoffers groter is. *Slachtoffers van beroving* zijn bijna altijd Nederlandse mannen met een gemiddelde leeftijd van 25 jaar. Verder maakt dit onderzoek duidelijk dat berovers relatief vaak onderdeel uitmaken van een breder crimineel netwerk. De leden van dergelijke netwerken richten zich niet alleen op het plegen van beroving, maar maken zich ook schuldig aan andere (ernstige) vormen van criminaliteit.

Ook de grootte van de buit is opvallend. De door de slachtoffers opgegeven bedragen zijn weliswaar wat geflatteerd, toch overstijgen ze de bedragen zoals genoemd in de literatuur.

---

¹⁹. Het oudste slachtoffer van tasjesroof was een invalide vrouw van 87 jaar.

Bovendien blijkt dat straatroven vooral in het weekend - later op de avond - gepleegd worden. Relatief veel straatroven vinden daarbij plaats in het uitgaanscentrum of langs aan- en afvoerwegen naar het centrum.

Tot slot is nog niet geheel duidelijk of en in welke mate straatrovers calculerende criminelen zijn²⁰. Het onderzoek geeft aanleiding tot de conclusie dat met name de berovers op het moment van de beroving zeer wel in staat zijn de kosten (pakkans, kracht van het slachtoffer) tegen de baten af te wegen. Maar of voorafgaand aan elke tasjesroof een uitgedacht plan wordt gemaakt, valt te betwijfelen. Vaak doet het geschikte moment zich gewoon voor. Een echte voorbereiding is ook niet nodig, omdat het snel gebeurt is.

Zoals eerder aangeven is het onderzoek naar het fenomeen straatroof uitgevoerd om een gedegen basis te leggen voor een (integrale) aanpak van straatroof waarbinnen politie, justitie en gemeente zowel op preventief, pro-actief als repressief vlak beleid kunnen ontwikkelen. Op basis van het onderzoek zijn er in de vertrouwelijke versie van het onderzoeksrapport diverse concrete aanbevelingen gedaan, waar met name de veiligheidspartners politie en justitie op korte termijn - binnen hun eigen organisatie - uitvoering aan kunnen geven. Deze aanbevelingen zijn van technische, vertrouwelijke (daderinformatie en netwerken) en organisatorische aard. Daarnaast is er vanuit de werkgroep 'straatroof', waarin de gemeente Tilburg, de politie en het O.M. participeren, voorgesteld om vier trajecten van aanpak uit te voeren die betrekking hebben op preventie, slachtofferzorg, dadergerichte aanpak en op het verbeteren van de informatiepositie van met name de politie.

Het 'mappen van crime' zoals in onderhavig onderzoek is gedaan, kan met name voor het laatste traject bruikbare informatie opleveren.

Gebruikte literatuur

Barker, M., J. Geraghty, B. Webb & T. Key, *The prevention of street robbery*. London, Home Office, Police Research Group, 1993.

Bathsteen, M. en M. Bähr, *Strassenraub in Hamburg*. Eine empirische Untersuchung. *Kriminalistik* (4), 1992: 221-225.

Beke, B.M.W.A. & W.M. Kleiman, *De harde kern in beeld*. Jongeren en geweldscriminaliteit. SWP, Utrecht, 1993.

Berghuis, B., S. Essers en M. Kommer, *Beeld en werkelijkheid*. Geweldscriminaliteit in cijfers, *SEC*, 3, 1, 1989: 3-5.

Clarke, R.V. & D.B. Cornish, 'Modeling offenders' decisions: a framework for research and policy', in: Tonry, M & N. Morris (eds.), *Crime and Justice*, 6, 1985: 147-185.

Cornish, D.B. & R.V. Clarke, 'Introduction', in: Cornish, D.B. & R.V. Clarke (eds.), *The reasoning criminal; rational choice perspectives on offending*, New York: Springer Verlag, 1986: 1-16.

Dijk, J.J.M. van, H.I. Sagel-Grande en L.G. Toornvliet, *Actuele criminologie*, Koninklijke Vermande, Lelystad, 1996.

Driel, M. van, J. Wiersma (Straatroof Bijstandsteam), *Overvallen en straatroof*. Jaarverslag 1992. Amsterdam, 1992.

Feeney, F. 'Robbers as Decision-Makers', in: Cornish, D.B. & R.V. Clarke (eds.), *The reasoning criminal; rational choice perspectives on offending*. New York, Springer Verlag, 1986: 53-71.

Ferwerda, H.B. en B.M.W.A. Beke, Een tip van de sluier: overwegingen van geweldplegers, *Tijdschrift voor Criminologie*, nr. 1, 1995: 43-54.

Ferwerda, H.B., Jakobs, J.P. en B.M.W.A. Beke, *Signalen voor toekomstig crimineel gedrag*. Een onderzoek naar de signaalwaarde van kinderdelinquentie en probleemgedrag op basis van casestudies van ernstig criminele jongeren, Stafbureau Informatie, Voorlichting en Publiciteit. Dienst Preventie, Jeugdbescherming en Reclassering, Ministerie van Justitie, Den Haag, 1996.

---

²⁰. Hiertoe zouden grotere aantallen straatrovers geïnterviewd dienen te worden.

Ferwerda, H.B. en A.Ph. van Wijk, *Tussen verrassing en geweld*. Straatroof in Tilburg onder de loep. Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 1998 (vertrouwelijk).

Goethals, J. en T. Peters, Straatberovingen als stadsprobleem. *Panopticon*, 1991: 560-574.

Haan, W. de, 'Even een kroket uit de muur trekken'. Straatroof als vorm van diefstal met geweld, in: H. Franke (e.a.) *Alledaags en ongewoon geweld*. Amsterdams Sociologisch Tijdschrift/Wolters-Noordhoff Groningen, 1991: 46-75.

Haan, W. de, J. Vos, De huilende rover en de schaamteloosheid van de rationele keuzebenadering, *Tijdschrift voor Criminologie*, nr. 4, 1993: 351-377.

Haan, W. de, Straatroof als probleem van orde en veiligheid, in: J.A. Nijboer (red), *Criminaliteit als politiek probleem*. Gouda Quint, Arnhem, 1993: 393-403.

Haan, W. de, Berovers in de Bijlmer. Schattingen van groepen daders van diefstal met geweld in Amsterdam Zuidoost, *Tijdschrift voor Criminologie*, nr. 3, 1994: 168-183.

Junger-Tas, J., Kruissink, M. en P.H. van der Laan, *Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit in de justitiële jeugdbescherming: periode 1980-1990*. WODC-reeks, 119, Gouda Quint, Arnhem, 1992.

Koppen, P. van, Overval slaat diepe wonden, *Gelders Dagblad*, 21 februari 1998.

Loef, C.J. en P.J.H.M. Holla, Straatroof in Amsterdam, *Justitiële Verkenningen*, jrg. 15, nr. 8, 1989: 92-110.

Vogel, G., 'Dat is de prooi'. Over buitenlandse toeristen als slachtoffer van straatroof in Amsterdam, *Sociologische gids*, nr. 4, 1994: 276-288.

Wijngaarden, J. van, en F. Boerman, *Criminaliteit in Nijmegen*. Een beschrijving van aard, omvang en spreiding van criminaliteit, met speciale aandacht voor berovingen. Amsterdam, Vrije Universiteit, 1997.